

HEEMKUNDEKRING "PEELLAND" te HELMOND

Opgericht 24 mei 1948

Secretariaat:
Mej.T.Cornelissen
W. Prinzenstr. 29

Bijdragen voor
dit blad aan :
C. van Bokhoven
Oostende 31 A

L.S.,

Hierdoor hebben wij de eer u uit te nodigen tot een bezoek aan de "drukkerij Helmond" op

dinsdag 19 januari a.s. 's avonds om half negen

De heer Dr. H.F.A.M. van der Grinten, directeur, zal onze leden persoonlijk ontvangen en met assistentie in zijn bedrijf rondleiden. De heer van der Grinten zal ons dingen laten zien die typisch zijn voor deze drukkerij en die men op een andere drukkerij niet zo gemakkelijk ziet. Bezichtigd zullen o.a. worden:

1. de gang van zaken bij een dagblad;
2. de clichéfabriek;
3. enkele onderdelen van de drukkerij;
4. exportdrukwerk voor Engelse tijdschriften;
boeken in de Ashanti-taal (negertaal in Chana);
5. producten van de kleurendrukkerij.

Bijeenkomst om half negen bij de "drukkerij Helmond", Zuid Koninginnewal 18.

Het Bestuur

Uit de geschiedenis van de Helmondse kranten.

In november 1922 herdacht de N.V. "Drukkerij Helmond" het f van haar 25-jarig jubileum als uitgever van haar oudste period De Zuidwillemsvaart. Bij die gelegenheid werd aan de lezers v dat blad een prachtig feestnummer aangeboden.

Naar aanleiding daarvan schreef "Senior", waarachter zich A dré Spoorenberg verschool, een alleraardigst artikel, waarin h zijn herinneringen ophaalt aan de oudste krant die er in onze stad zijn verschenen en aan de eerste bestuurders en redacteur daarvan. Is het voor 'n geschied-schrijver altijd zaak ervoo te zorgen, dat hem geen legende voor waarheid wordt in handen stopt, dubbel gevaarlijk is dit als het verhaalde door allerle bijkomstige kleine bijzonderheden schijnbaar alle kenmerken he van het zelfdoorleefde, zoals bedoeld in artikel.

Om te voorkomen, dat een eventueel geschied-schrijver van o ze Helmondse journalistiek in de 21ste eeuw of later op 'n dwa spoor zou kunnen gebracht worden, publiceerden wij op 9 dec. 1 in datzelfde blad enkele feiten en data, die beter gedocumente zijn en meer met de waarheid overeen komen.

Van een soort nieuwsblad, dat in het midden van de 19e eeuw verschenen is en waarvan de inhoud voornamelijk uit marktberic bestond, zijn slechts een paar nummertjes op het gemeente-arch bewaard. We weten dus niet of er ooit meer nummers van zijn ve schenen.

De eerste journalistieke verschijning, waarvan een vrijwel ledig exemplaar op het gemeente-archief alhier kan geraadpleeg worden was : De Helmondsche Courant, Nieuws- en Aankondigingsb voor Noord-Brabant en Limburg, waarvan het eerste nummer versc op zaterdag 24 januari 1880 bij de uitgever Aug. Pellemans, fa N.H. v.d. Boom. Het verscheen éénmaal per week. Nadat er 39 nu mers verschenen waren, kwam no. 40, op 23 augustus 1880, uit m 'n nieuwe naam en heette voortaan: Het Nieuws van de Week, Vo en Advertentieblad voor Stad en Land. Zoals de naam zegt, ver- scheen ook dit éénmaal per week; vanaf 23 januari 1882 tweema per week.

Inmiddels was op 9 april 1881 van de drukkerij Gebr. LeLoup ve schenen het eerste nummer van De Zuidwillemsvaart. Deze krant k aanstonds tweemaal per week uit, telkens met één blaadje. De

uiterlijke groei van dit blad illustreert zich niet beter dan door de rij van steeds dikker wordende krantenboeken, die op h bureau van de Helmondse Courant bewaard worden en die allerwaa schijnlijkst, binnen afzienbare tijd, eveneens in haar geheel

het gemeente-archief geraadpleegd kunnen worden. Dit is van groot belang voor de geschiedvorbser, die zich geen rijker vloeiende bron voor de laatste driekwart eeuw van stad en streek kan denken, dan hier te vinden is.

Beide kranten hebben jarenlang naast elkaar bestaan, totdat in het jaar 1909 op 3 juli het oude Nieuws van de Week, dat in abonnementen-tal vooral de mindere was geworden van De Zuid-Willemsvaart door de firma Van Moorsel en Van den Boogaart aangekocht en met De Zuid, zoals dit blad in de volksmond heette, verenigd.

Enkele maanden heeft deze het terrein toen voor zich alleen gehad - behoudens natuurlijk de Eindhovense en Bossche Couranten, die steeds getracht hebben het plaatselijk blad te vervangen.

In 1909 werd Het Helmondscb Nieuwsblad opgericht, dat op de Drukkerij van Willem Verhallen werd gedrukt. Het was van het begin af rechtstreeks tegen de Zuidwillemsvaart gericht en poogde vaak door persoonlijke aanvallen op de hoofdredakteur, de heer H.N. Ouwerling, lezers te trekken en van de Zuidwillemsvaart te doen afvallen. Verschillende kwesties, die toen aan de orde waren, gaven stof tot verschil van opvatting en vonden in beide bladen hun spreekbuis. We noemen o.m. de staking te Beek en Donk, de verkiezing Fleskens contra Swane, de verkiezing vaneen werkmans-candidaat in de gemeenteraad, het meer naar voren treden van de belastingpolitiek Van Hout - Van Wel in de gemeenteraad. Onder de taktische, bezadigde en doelbewuste leiding van Ouwerling, die het geschrijf tegen zijn persoon kalm over zich heen liet gaan en meestal ongelezen terzijde legde, zoals ik mij uit zijn omgang met hem in die dagen nog goed herinner, bleef de Zuidwillemsvaart aldoor groeien tot het een abonnementen-tal kreeg als geen ander gewestelijk blad in zo'n betrekkelijk klein rayon. Een idee krijgt men van die groei, als men bedenkt, dat onder diens leiding de Zuid groeide van bijna 300 tot ongeveer 5000 abonné's.

Reeds meerdere malen was sprake ervan geweest de Zuid in een dagblad om te zetten. Vóór dit plan tot een daad geworden was, trachtte een parallel-uitgave van het "Eindhovensch Dagblad", onder de naam van Helmondscb Dagblad zich hier een lezerskring te verwerven. Het eerste nummer onder die naam verscheen 15 december 1919.

Enige tijd later werd ook de Zuidwillemsvaart in een dagblad omgezet. Het eerste nummer was nr. 35 van de 41ste jaargang en verscheen zaterdag 26 maart 1921. Het jaar daarop nam

Ouwerling ontslag als hoofdredakteur van dit blad en werd de leiding in handen gegeven van de heer Max van Poll, die teve redakteur was van het dagblad "De Morgen", dat op dezelfde drukkerij van de pers kwam.

Omstreeks 1921 hield het Nieuwsblad van Helmond op te ver schijnen als gewoon Nieuwsblad voor Helmond en omstreken. He ging over in handen van Gebrs. Van den Burgt, die het verand den in Het Nieuwsblad van Helmond. Gratis nieuws en adverte tieblad voor Helmond en omstreken, dat ééns per week versche Het is begin 1937 tengevolge van de stijging van papierprijs opgehouden te verschijnen, maar ook door de opkomst van een concurrerend advertentieblad dat door de heer Th. Rooyakkers werd gedrukt.

Over de geschiedenis van de "Helmondse Courant", die na d bevrijding in 1945 als plaatsvervanger van de toen opgehouden Zuidwillemsvaart, horen we mogelijk wel een en ander als de leden van onze kring dezer dagen gelegenheid krijgen het be drijf aldaar onder deskundige leiding te mogen bezichtigen.

Jac Heeren.

-o-o-o-o-o-o-o-o-

Iets over het Pottenbakkersbedrijf. II.

De techniek van het Rheinisch Steinzeug.

De eertijds in gebruik zijnde klei, die van geringe kwali teit was, werd in Raeren zelf gevonden. Een zeer goede kwali teit vond men bij Eynatten en Teheide. Via schachten van 8 to 10 meter werd de klei naar de oppervlakte gebracht. Daarna we de grondstof gereinigd, in een molen gemalen en door toevoegi van water op de juiste wijze bewerkt tot klompen of kluiten, waarna men met het vormen kon beginnen. De werkplaats van de "Kannen of pottenbakkers" zag er niet veel anders uit dan de werkplaats van de tegenwoordige pottenbakkers.

De pottenbakker of draaier zit op een kleine bank boven een grote schijf die om een loodrechte as is bevestigd en met de voeten aan het draaien wordt gebracht. Aan de as is op borst hoogte een kleine schijf bevestigd waarop de kannen worden ge draaid. Soms waren er ook draaischijven die via een wiel ond de vloer in beweging gebracht werden. Bij deze schijven was d kleine schijf op kniehogte van de draaier en door de meerder druk die men op deze hoogte kon uitoefenen was men in staat

grote kruiken te vormen. De rechterhand gebruikt men voor de buitenste algemene vorm en de linkerhand voor de binnenkant. Met behulp van profiel-houtjes en werkspaantje wordt de juiste vorm van de kruik bereikt. Wanneer uit een klomp klei meerdere kruiken gevormd werden, sneed men met behulp van een draad de kruik van de schijf, aan de onderkant tekenden zich dan concentrische cirkels af die te zien blijven. . . Maakte men maar één kruik dan is de onderkant glad omdat men ze pas van de schijf nam wanneer ze was aangedroogd en de versieringen erop gebracht waren.

In Keulen en Frechen heeft de aan ijzerbestanddelen arme klei een gele en zuivere kleur. Om een mooie bruine kleur te verkrijgen worden de kruiken in een met sterke ijzerhoudende leem gedompeld of ermede bestreken. De moffeloven waarmede in het Keramische werk bonte smeltkleuren ingebrand worden, kenden deze pottenbakker nog niet.

Vóór het bekend zijn met de moffeloven, in de gemelde streek, werden de kruiken gebakken in een kameroven, die gestookt werd met hout. Bij het gebruik van een kameroven konden de bonte smeltkleuren geen stand houden, want zij zouden door de grote hitte van de kruik afbranden en niet meer zichtbaar zijn. Daarom beperkte men zich alleen tot de kobaltkleur (het blauw dat heden nog op de z.g. Keulse potten te zien is) die wel stand houdt. Ongeveer 1625 ontdekte men de werking van het uit bruinsteen (mangaan) gewonnen violet dat op de kruiken een prachtige kleur vormt. Kobaltkleur en violet werden beide met een penseel op de kruik geschilderd.

Door inwerking van het zout-glazuur, tijdens het bakken, vloeiden deze kleuren soms in elkaar en om dit te voorkomen werden de geverfde en ongeverfde delen van de kruik door ingeritste groeven van elkaar gescheiden.

Een volgende maal wil ik iets vertellen over het versieren en bakken van de kruiken.

(wordt vervolgd)

A.C.J. Gruijters

-.--.-.-.-.-

Contributie 1960.

Onze leden worden verzocht de contributie voor 1960 (f 5,-) te storten op gironummer 404856 ten name van onze penningmeester de heer Th. van Mierlo.

Uit het verslag der gemeente Helmond over het jaar 1860.

Ingevolge art. 185 der wet van 29 juni 1851 waren Burge-meester en Wethouders verplicht jaarlijks een uitvoerig en beredeneerd verslag van de toestand der gemeente te maken. Sedert 1937 bestaat deze verplichting niet meer. Tot het begin dezer eeuw werden de verslagen onzer gemeente maar door weinigen gelezen. Er werden n.l. maar twee exemplaren gemaakt één voor bewaring in het archief der gemeente en één exemplaar voor Gedeputeerde staten. Sedert 1909 worden de verslagen onzer gemeente gedrukt en zo kan in breder kring hiervan kennis worden genomen. Voor de historie zijn deze verslagen van groot belang en in vele gemeenten, waaronder ook Helmond, is men daar ook met het maken van zo'n verslag na 1937 doorgegaan. Hier volgen enkele gegevens uit het verslag over 1860.

Bevolking.

De bevolking bestond uit 5934 personen
(2899 mannelijke en 3035 vrouwelijke)

Verkiezing lid
van de Tweede
Kamer der S.G.

Mr. J. Bots, Kantonrechter, werd herkozen
als lid van de 2e kamer der S.G.

Inkomsten en
Uitgaven

De totale ontvangsten der gemeente waren	f 35.357,83
totale uitgaven	" 29.356,53
<u>batig saldo</u>	<u>f 6.001,30</u>

Straten

De Ameidestraat werd met nieuwe zware keie belegd. In het verslag wordt gezegd, dat de zandwegen op de Heuvel, op het Binderseind en in de Heistraat in goede staat zijn.

Medische Politie

Het getal overledenen bedroeg 167. Hiervan waren 82 kinderen beneden de vier jaar en 16 lieden . . . boven de 70 jaar.

Onderwijs

Er waren 3 scholen voor lager onderwijs, n.l. een openbare school voor jongens en meisjes en twee bijzondere scholen uitsluitend voor meisjes. In een dezer scholen werd voor kinderen van arme en behoeftige ouders onderwijs gegeven. Het totale aantal

leerlingen was 433, het onderwijzend personeel bestond totaal uit: 2 hoofdonderwijzers, 10 hulponderwijzers en onderwijzeressen en 2 kwekelingen.

Er waren 2 kleuterscholen.

Verder bestond er een latijnse school met 7 leerlingen.

Armwezen

Voor ondersteuning aan armen werd uitgegeven bijna f 6000,-, totaal ondersteunden 839. De vereniging van de H. Vincentius van Paulo en de Diaconie der Hervormde gemeente ondersteunden uit eigen middelen verschillende gezinnen.

Weefschool

De ver. van de H. Vincentius van Paulo had enkele jaren geleden een weefschool opgericht; wegens de geringe belangstelling werd zij in 1860 opgeheven.

Ambacht en Nijverheid

Er bestonden 10 fabrieken van linnen, katoenen en wollen manufactures. (De fabriek van G. de Roy werd opgeheven).

1 katoendrukkerij;

3 blauwververijen;

2 Andrianopel roodververijen;

De nieuwe Andrianopel ververij van Carp werd in 1860 in gebruik genomen.

In het verslagjaar was het in alle fabrieken zeer levendig. Hiertoe droegen vooral bij de export-orders der Nederlandse Handelsmaatschappij.

Het getal vaste arbeiders in de 10 fabrieken bedroeg 162, in de katoendrukkerij 237 en in de Andrianopel roodververijen 43.

~~Voor~~ de fabrieken werkten nog ongeveer 2400 personen waarvan 1800 mannen en 600 vrouwen, thuis.

Uitgevoerd werden in totaal 1.142.361 ellen geweven en gedrukte katoen en 130.545 wrongen geveerd Andrianopel roodgaren. Nog zij vermeld dat er waren:

4 bierbrouwerijen; 1 boekdrukkerij en
binderij; 1 borstelmakerij; 3 goud en
zilvermederijen; 3 grutterijen; 2
horlogemakers; 2 klokkenreparateurs;
10 koper en blikslagerijen; 2 kalan-
derijen; 2 kousenfabrieken; 4 kuiperij
1 leerlooierij; 1 olieslagerij; 1 touw-
slagerij; 3 tabakskerverijen waarvan
2 tevens sigarenmakerij; 16 schoen-
makerijen; 1 waskaarsenmakerij;
1 watermolen; 2 windmolens; 2 wevers
kammenmakerijen; 3 wieldraaijerijen;
1 zoutziederij.

Telegraaf-
kantoor

In September 1860 werd het telegraaf-
kantoor opengesteld en hierdoor werd
in een grote behoefte voor de handel
in onze stad voorzien.

van Bokhoven

Nieuwe leden

De heer Thom. Brouns, Hilversum.